

Muzikale geschiedenis van GSAALHOF

Het koor Jacob Kwast (De Wognummers) groeide uit tot een waar fenomeen. Na een plaatselijke start in 1889 ontstond vanaf 1898 enige regionale bekendheid. Na deelname aan een nationale zangwedstrijd in 1902 in het Paleis voor Volkslijt in Amsterdam, waar de eerste prijs werd behaald, was de landelijke doorbraak een feit. Een zeer groot aantal concerten in heel Nederland was daarvan het gevolg. De internationale opmars startte in 1909 in Berlijn en werd gevolgd door een ononderbroken reeks van concerten door heel Europa. Tussen 1889 en 1917 werden in totaal 664 concerten gegeven in binnen- en buitenland, waarvan alleen al 85 in 1910/1911. Waar een klein dorp groot in kan zijn!

Het fundament van een muzikale geschiedenis
Van 1810 tot 1859 was als bovenmeester in Wognum werkzaam meester Jacob Kwast. Hij was tevens

dirigent van het kerkkoor en voorzanger. Hij was grootgebracht in een zeer muzikale familie en ook zijn nazaten waren met dit muzikale virus besmet. Hij heeft de basis gelegd voor de muzikale vorming van de schooljeugd, zowel theoretisch als praktisch. Zijn opvolger, meester Jan van der Oord, werd geselecteerd uit veertien sollicitanten, waarbij de kwaliteiten op muzikaal gebied een belangrijk selectie criterium waren. Het zangonderwijs op de school bleef bloeien. Ook gaf hij piano- en orgellessen en zanglesen.

In 1889 nam meester Van de Abeele het stokje over. Hij zette deze traditie voort, daarin gesteund door Andries Magnée. Magnée was als tenor van de Maastreechter Staar en als onderwijzer aan de school verbonden. Drie generaties schoolkinderen waren dus kwalitatief hoogwaardig geschoold in de zangkunst en hadden een excellente basis meegekregen, daaronder was Willem Saal.

Boerderij van de familie Saal met oefenlokaal 'Jacob Kwast'. Foto van een glasplaatnegatief collectie Cromme Leeck.

Kassen en watertoren bij de familie Saal. Foto van een glasplaatnegatief collectie Cromme Leeck.

Willem Saal: boer en dirigent

Willem Saal is geboren op de Saalhof in Wognum in 1868 en kwam op de lagere school in aanraking met muziek en zang. Verder heeft hij geen brede muzikale opleiding genoten. Hij kwam op het bedrijf van vader Dirk Saal en deed daar de nodige agrarische ervaring op.

Als één der eersten in West-Friesland kreeg hij belangstelling voor de moderne fruitteelt in de vorm van lage fruitbomen. De eerste 1,5 ha laagstamfruitbomen werd geplant aan de Oosteinderweg. In 1909 liet hij de eerste twee druivenkassen bouwen en in 1913 nog eens drie. De afmetingen waren voor die tijd al zeer afwijkend met 70 x 9,5 meter per kap. Ook het feit dat daarbij al spoedig sprake was van een 'gesloten waterhuishouding' met een eigen watertoren, was voor die tijd wel zeer bijzonder. Ook met de toepassing van kasverwarming liep Willem Saal ver voor de troepen uit. Dit alles voor de teelt van hoogwaardige tafeldruiven, met een voortelt van tomaten.

Willem was al op jeugdige leeftijd betrokken bij de activiteiten van de verschillende koren en koortjes in Wognum, waarbij de kunst van het dirigeren ook geleidelijk tot ontwikkeling kwam.

Op 15 maart 1889 wordt Willem benoemd tot direc-

teur van het nieuw opgerichte koor Zanglust. De 21-jarige directeur en dirigent riep de leden van zijn koor in die eerste zomer wekelijks bijeen in de koestal van de boerderij van zijn vader om te repeteren. Een feit dat in de latere reclame en pr nog regelmatig en met succes werd gebruikt. De eerste uitvoering van het koor vond plaats op 25 december 1889 in de plaatselijke herberg De Vier Heemskinderen.

De Saalhof excelleert, zowel agrarisch als muzikaal

De koestal aan de Oosteinderweg werd al spoedig ingewisseld voor een van de plaatselijke cafés waar op vaste avonden geoefend en gerepeteerd werd. Met de toename van de kwaliteiten van koor en dirigent en de toename van het aantal concerten en concertreizen, werd de behoefte aan een eigen repetitieruimte steeds groter. Naast de boerderij van de familie Saal werd daarom een officieel repetitielokaal gebouwd voor dit koor. Het gebouw heeft vele jaren als zodanig dienst gedaan.

De Saalhof aan de Oosteinderweg was daarmee het culturele kloppend hart op het gebied van de zang, waar buitengewone prestaties werden bereikt. Directeur en dirigent van een excellent koor, innovatieve boer (15 koeien) met vooruitstrevende druiven-

Repetitielokaal Jacob Kwast aan de Oosteinderweg.
Foto van een glasplaatnegatief collectie Cromme Leeck.

serres en teeltmethodes, en de man die de teelt met laagstamfruitbomen in deze regio introduceerde. Veel, heel veel kwaliteiten kwamen op de Saalhof bijeen.

De doorbraak en de triomfen onder leiding van Willem Saal

De eerste prijs in de zangwedstrijd in 1902 in Amsterdam haalde het koor De Wognummers in een klap uit de anonimiteit. De zuiverheid van het koor, de zangklanken in zogenoemde 'reine stemming', de a-capellapresentatie, de geweldige solisten, dit alles voerde het koor niet alleen tot ongekende hoogte, maar nam het ook mee in de vaart der volkeren. De eenvoudige boertjes van Wognum, waarvan de meesten nog nooit in Amsterdam waren geweest, werden voor de landelijke en internationale leeuwen geworpen, waarbij directeur Saal - als geboren organisator - al deze concerten geheel zelfstandig tot in de finesses voorbereidde. Uiteraard rekening houdend met de agrarische seizoenen waarin de koorleden niet in het dorp gemist konden worden. Willem Saal maakte in die periode dankbaar gebruik van de gefundeerde adviezen van Barend Kwast, zoon van de oude bovenmeester, die inmiddels ook

was uitgegroeid tot een befaamd musicus. Vanwege de vele buitenlandse contacten van het koor moest Wognum zelfs worden aangesloten op het internationale netwerk via de telegraaf. In een beperkt aantal jaren hadden De Wognummers alle concertzalen in Nederland welhaast gezien, waarbij optredens voor de koninklijke familie niet meer ongebruikelijk waren.

In 1909 volgde het eerste buitenlandse concert in Berlijn. Al snel volgen Londen, Bazel, Bern, Genève, Schaffhausen, Zürich, Neuchâtel, Wintherthur, St-Gallen, Biel en Montreux. De daarop volgende Duitse toer leverde weer zes nieuwe steden op en ook in Antwerpen werd een concert gegeven. In totaal zouden het 664 concerten worden.

De uitnodigingen vanuit Amerika werden afgeslagen. Men kon vanwege de agrarische werkzaamheden niet zo lang van huis!

Wie de moeite neemt om de juichende persverslagen van alle regionale, landelijke en internationale kranten door te nemen, zal onder de indruk raken van de elkaar overtreffende recensies. Dit koor moet werkelijk op een zeldzaam hoog kwalitatief niveau gepresteerd hebben, onder leiding van zijn veeleisende selfmade dirigent Willem Saal.

Willem Saal overleed op 20 juli 1917 in Wognum. Voor de kerk aan de Raadhuisstraat in Wognum is deze grote dirigent in steen vereeuwigd door beeldhouwer Puype uit Arnhem.

Het Wognums Zangkoor onder leiding van Dirk Saal

Na het overlijden van Willem Saal werd het koor De Wognummers ontbonden. Maar op 11 oktober 1917 werd een nieuw koor opgericht onder de naam Wognums Zangkoor. Dit keer onder de bezielende leiding van de zoon van Willem: Dirk Saal, die overigens net als zijn vader (primair) agrariër was en dus ook geen bijzondere muziekopleiding had gevolgd. Op advies van musicoloog Van Ravenzwaay werd het oude repertoire aanzienlijk aangepast en gemoderniseerd. Vele optredens en concerten werden dan ook spoedig hun deel, waarbij het nieuwe medium de radio vanaf 1929 Wognum met grote regelmaat wist te vinden. In 1954 hing Dirk Saal zijn dirigeerstok aan de wilgen en werd de uiterst boeiende en muzikale periode van het Wognums Zangkoor afgesloten.

Wijngoed Saalhof en de voortzetting van deze muzikale traditie

De muzikale geschiedenis, voor zover direct verbonden met de Saalhof, is hiermee wel beschreven. Dat er nog steeds in het dorp Wognum zo'n kleine twintig koren bestaan, zal - gelet op het fundament van

Saalhof anno 2009. Foto: S. Loos.

ander halve eeuw - voor ieder begrijpelijk zijn. De lokale koren presenteren zich nog steeds met de nodige regelmaat en tijdens het Wognummer korenfestival.

Het zal duidelijk zijn dat deze muzikale erfenis ook de huidige eigenaren van Saalhof stof tot nadenken heeft gegeven, immers: adel verplicht, en het gegeven is te mooi en te belangrijk om daar niets mee te doen! Tegen deze achtergrond hopen Ada en Simon Loos, de huidige bewoners en eigenaren van Saalhof, een eenvoudig concertpodium te bouwen in de geest van Willem en Dirk Saal. Dit buitenpodium komt achter de huidige woning/bed-en-breakfast en zij hopen daar hun gasten en andere belangstellenden op concerten in de openlucht te trakteren.

Het koor De Wognummers.